

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIŲ ĮSTAIGA

ATASKAITA DĖL SULAIKYTŲ ASMENŲ TEISIŲ PADĖTIES IGNALINOS RINKTINĖS VADAVIETĖJE

2014-05-22 Nr. 2014/1-60(10)
Vilnius

I. BENDRA INFORMACIJA APIE PATIKRINIMĄ

1. Lietuvos Respublikos Seimas 2013-12-03 įstatymu Nr. XII-630 ratifikavo Konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą Fakultatyvų protokolą (toliau vadinama – Fakultatyvus protokolą) ir priėmė Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo (toliau vadinama – LR SKĮ) pakeitimus, pagal kuriuos Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigai (toliau vadinama – Įstaiga) papildomai pavedė vykdyti nacionalinę kankinimų prevenciją laisvės apribojimo vietose¹ ir nuolat jose lankytis (2014-01-01 įsigaliojusios LR SKĮ 3 ir 19¹ straipsnių nuostatos).

2. Seimo kontrolieriams organizuojant jiems pavestą nacionalinės kankinimų prevencijos veiklą tai atlikti padeda įstaigos struktūrinis padalinys – Žmogaus teisių biuras (toliau vadinama – Biuras). Biuro patarėjai Kristina Brazevič ir Juras Taminskas bei vyriausioji specialistė Deimantė Karužienė, atlikdami jiems Seimo kontrolieriaus, Įstaigos vadovo Augustino Normanto pavestą užduotį, 2014-04-02 vertino sulaikytų asmenų teisių padėtį Ignalinos rinktinės vadavietėje (toliau vadinama – Vadavietė). Patikrinimo metu buvo bendrauta su Vadavietės vadu Vladimiru Ščajevu.

II. TAIKYTINOS TEISĖS AKTŲ NUOSTATOS

3. Sulaikytų asmenų teisių padėties Užkardoje teisinis reglamentavimas:

3.1. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (toliau vadinama – ATPK).

Pagal ATPK 266 straipsnio 1 dalies 3 punktą, tarp organų (pareigūnų), turinčių teisę vykdyti administracinį sulaikymą yra Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūnai – už pasienio teisinio režimo taisyklių, pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių arba muitų taisyklių pažeidimus, už neteisėtą valstybės sienos perėjimą dėl neatsargumo, už nepaklusimą uniformuoto

¹ Laisvės apribojimo (atėmimo) vieta yra laikytina bet kuri valstybės jurisdikcijoje esanti ir kontroliuojama įstaiga, kurioje valdžios institucijai įsakius, paraginus, sutikus ar pritarus asmenims yra arba gali būti apribota laisvė. Laisvės apribojimas reiškia bet kokį asmens sulaikymą ar įkalinimą, ar apgyvendinimą viešojoje ar privačioje laisvės apribojimo vietoje, kurios tam tikros teisminės, administracinės ar kitos valdžios institucijos įsakymu tam asmeniui neleidžiama savo noru palikti (Fakultatyvaus protokolo 4 straipsnis).

Valstybės sienos apsaugos tarnybos pareigūno teisėtam reikalavimui sustabdyti transporto priemonę.

Pagal ATPK 267 straipsnio 2 dalį, asmenys, traukiami administracinėn atsakomybėn už pasienio teisinio režimo taisyklių arba pasienio kontrolės punktų veiklos taisyklių pažeidimus, gali būti sulaikyti iki 3 valandų protokolui surašyti, o prireikus nustatyti asmenybę ir išaiškinti teisės pažeidimo aplinkybes, – iki 48 valandų.

3.2. Pasienio kontrolės punktų statinio paskirties bendrųjų reikalavimų taisyklės, patvirtintos Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2009-01-06 įsakymu Nr. 4-1 „Dėl pasienio kontrolės punktų statinio paskirties bendrųjų reikalavimų taisyklių patvirtinimo“ (toliau vadinama – Taisyklės).

Taisyklių 38 punkte yra numatyti reikalavimai laikino sulaikymo patalpoms (toliau vadinama – Patalpos), kuriuose, be kita ko, numatyta, kad:

- 1) bendras plotas – ne mažesnis kaip 5 kvadratiniai metrai;
- 2) dirbtinis apšvietimas – ne mažesnis kaip 100 liuksų (lx). Elektros instaliacija montuojama paslėptu būdu, lempa apsaugoma metalinėmis grotelėmis ar kitomis apsauginėmis priemonėmis;
- 3) turi būti apšildomos (šildymo įrenginiai montuojami statybinėse konstrukcijose) bei natūraliai arba mechaniškai vėdinamos;
- 4) turi būti galimybė nuolat stebėti uždarytų asmenų elgesį (vizualiai, per vaizdo kameras ar kitas priemones). Vaizdo stebėjimo kameros turi būti įrengiamos pačiose laikino sulaikymo patalpose ir integruotos su bendra stebėjimo sistema. Turi būti įrengti pasikalbėjimo įrenginiai su PKP budėtoju. Langų stiklai, vaizdo stebėjimo kameros ir šviestuvai turi būti antivandaliniai;
- 5) laikinai sulaikyti asmenys negalėtų pasinaudoti patalpose esamais įrengimais nepageidaujamiems veiksams atlikti;
- 6) baldai turi būti pritvirtinti prie grindų ar sienos;
- 7) durys turi būti metalinės arba grotuotos. Jos turi atsidaryti tik į išorinę pusę.

3.3. Reikalavimai naujai įrengiamoms laikino sulaikymo patalpoms ir Laikino sulaikymo patalpų naudojimo taisyklės, patvirtinti Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos vado 2013-07-11 įsakymu Nr. 4-373 „Dėl Valstybės sienos apsaugos tarnybos laikino sulaikymo patalpų įrengimo ir jų naudojimo taisyklių patvirtinimo“.

Pagal pirmiau nurodyto įsakymo 2 punktą, atliekant laikino sulaikymo patalpų einamąjį remontą, tarnybos rinktinių vadai įpareigoti taikyti šiuo įsakymu patvirtintus reikalavimus ir esamoms laikino sulaikymo patalpoms.

Laikino sulaikymo patalpa yra laikoma specialiai įrengta ir saugoma patalpa su atskiru įėjimu, skirta patalpinti laikinai sulaikytus asmenis, taip pat asmenis, kuriems taikomas administracinis sulaikymas, arba kitus asmenis, kurių atžvilgiu priimtas sprendimas pristatyti juos į tarnybines patalpas (Laikino sulaikymo patalpų naudojimo taisyklių 3 punktas).

III. TIKRINAMOS SRITYS IR NUSTATYTOS APLINKYBĖS

DUOMENYS APIE VADAVIETĖS PATALPAS	1. Kur yra įrengta Patalpa? 2. Kiek Patalpų yra Vadavietėje? 3. Kiek Patalpoje yra įrengta laikino sulaikymo vietų ir koks šios Patalpos plotas?	1. Patalpa įrengta Vadavietės pirmajame aukšte. 2. Vadavietėje yra 1 (viena) Patalpa. 3. Patalpa skirta laikyti iki 5 (penkių) asmenų. Patalpos plotas yra apie 20 m².

	4. Ar Vadavietės patalpos yra prieinamos asmenims su negalia?	4. Visos vadavietės patalpos neprieinamos asmenims su negalia.
SULAIKYTIETEI	5. Kiek sulaikytųjų (vyrų, moterų, nepilnamečių) laikyta patikrinimo metu Vadavietėje ir (arba) Patalpoje? 6. Kiek laiko sulaikytieji vidutiniškai praleidžia Vadavietėje? 7. Kiek vidutiniškai sulaikytojų vienu metu būna laikoma Patalpoje?	5. Patikrinimo metu Vadavietėje ir Patalpoje asmenų nebuvo laikoma. 6. Pagal Vadavietės vado pateiktą informaciją, asmenys laikomi iki 5 (penkių) valandų, tačiau, esant reikalui, gali būti laikomi ir iki 20 (dvidešimt) valandų. 7. Iki 5 (penkių) sulaikytųjų vienu metu būna laikoma Patalpoje (Vadavietės vado pateikta informacija).
SAUGUMO PRIEMONĖS IR SAVIŽUDYBIŲ PREVENCIJA	8. Kiek ir kokių priemonių, užtikrinančių sulaikytųjų saugumą, taikoma Patalpoje? Ar Patalpoje naudojamos vaizdo stebėjimo kameros? Jei taip, tuomet ar užtikrinamas laikomų asmenų privatumas? 9. Ar moterys laikomos atskirai nuo vyrų, nepilnamečiai – atskirai nuo suaugusiųjų (išskyrus šeimas)?	8. Prieš talpinant į Patalpą, sulaikytieji yra kruopščiai patikrinami, ar su savimi neturi draudžiamų daiktų. Patalpa įrengta taip, jog laikinai sulaikyti asmenys negalėtų pasinaudoti joje esamais įrengimais nepageidaujamiems veiksams atlikti (pritvirtinti baldai, langai su grotomis, grotuotos durys). Patalpoje įrengta vaizdo stebėjimo kamera, kurios vaizdas tiesiogiai perduodamas į budinčiąją Vadavietės dalį. Vaizdo įrašas automatiškai saugomas iki 1 (vieno) mėnesio (programa, iki galo užėmus įrašymui skirtą atmintį, naujus vaizdus automatiškai pradeda įrašinėti nuo pradžios, pradedama nuo seniausiojo įrašo). Pasikalbėjimo su budėtoju įrenginys Patalpoje neįrengtas, tačiau sulaikytieji gali išsikviesti pareigūną pasibeldę į duris. 9. Taip. Kaip nurodė Vadavietės vadas, esant didesnei nei 5 (penkių) asmenų sulaikytųjų grupei, rizikos grupės atskiriamos nuo kitų asmenų (didelės grupės talpinamos Vadavietės salėje).

	10. Ar yra pasitaikę atvejų, jog sulaikyti asmenys imtų save žaloti? Kokių priemonių būtų imamasi, jei sulaikytasis pradėtų save žaloti?	10. Praktikoje anksčiau tokių atvejų nėra buvę. Vadavietės pareigūnai taikytų specialiąsias priemones (nutrauktų veiksmus, izoliuotų ir pan.), suteiktų pirmąją medicinos pagalbą. Esant reikalui, būtų kviečiama greitoji medicinos pagalba arba asmuo būtų pristatytas į medicinos įstaigą.
LAIKYMO IR HIGIENOS SĄLYGOS	11. Ar Patalpoje pakanka natūralaus / dirbtinio apšvietimo? 12. Kaip Patalpoje užtikrinamas vėdinimas? 13. Ar Patalpa yra šildoma? 14. Kas kiek laiko ir kaip Patalpa yra tvarkoma? 15. Kokie baldai yra Patalpoje? 16. Ar sudarytos sąlygos asmenims pasinaudoti tualetu? 17. Ar sulaikytiems asmenims yra duodama geriamojo vandens? 18. Kada paskutinį kartą buvo atlikta Patalpų dezinfekcija, dezinfekcija ir deratizacija?	11. Patalpoje yra natūralus apšvietimas (didelis langas). Biuro darbuotojai įvertino apšvietimą, kuris, jų nuomone yra pakankamas. 12. Patalpoje yra įrengta dirbtinė ventiliacija, be to, atsidaro langas, todėl užtikrinama natūrali ventiliacija. 13. Patalpa yra šildomos elektriniu stacionariu radiatoriumi, kuris įjungiamas pagal poreikį. 14. Patalpa yra tvarkoma Vadavietės valytojos pagal poreikį. Patikrinimo metu Patalpa buvo švari. 15. Patalpoje yra stalas, kėdė ir du suolai. Visi baldai pritvirtinti. 16. Asmenys pagal pageidavimą gali pasinaudoti bendru Vadavietės tualetu, kuris yra gretimoje patalpoje ir kuriame yra būtinos higienos priemonės (tualetinio popieriaus, muilo). Patalpoje laikant sulaikytuosius, Vadavietės darbuotojai naudojami antrajame aukšte esančiu tualetu. 17. Taip, sulaikytiems asmenims paprašius, jiems duodama geriamojo vandens iš čiaupo. 18. Patalpų dezinfekciją, dezinfekciją ir deratizaciją atlieka patys Vadavietės darbuotojai pagal poreikį.

SVEIKATOS PRIEŽIŪRA	19. Ar Vadavietėje yra medicinos punktas? Jei taip, ar jis turi leidimą-higienos pasą? Jei ne, tuomet kokios sveikatos priežiūros paslaugos prieinamos Patalpoje laikomiems asmenims? 20. Ar Vadavietėje yra pirmosios pagalbos vaistinėlė (-ės)?	19. Vadavietės patalpose nėra medicinos punkto. Tačiau vadavietėje dirbantys pareigūnai yra išklaušę pirmosios medicinos pagalbos kursą ir gali sulaikytiesiems suteikti būtinąją medicinos pagalbą. Esant reikalui kviečiama greitoji medicinos pagalba bendruoju pagalbos telefonu. Jei greitoji medicinos pagalba negalėtų skubiai atvykti, yra galimybė patiems pareigūnams pristatyti sulaikytąjį į asmens sveikatos priežiūros įstaigą. 20. Vadavietėje yra pirmosios pagalbos vaistinėlė. Ji laikoma budėtojų dalyje. Patikrinus vaistinėlę nustatyta, kad joje yra ne tik medicinos pagalbos priemonių, bet ir vaistinių preparatų. Kai kurių vaistinėlėje buvusių medicinos pagalbos priemonių ir vaistinių preparatų galiojimo laikas pasibaigęs.
ELGESYS SU SULAIKYTAIS ASMENIMIS	21. Ar sulaikytieji per 2014 metus buvo ir (arba) yra pateikę skundų dėl netinkamo Vadavietės darbuotojų elgesio? 22. Ar per 2014 metus prieš sulaikytuosius Vadavietėje buvo panaudotos specialiosios priemonės? Jei taip, kiek kartų ir kokiais pagrindais?	21. Sulaikytieji per 2014 metus nebuvo ir nėra pateikę jokių skundų dėl Vadavietės darbuotojų elgesio. 22. Per 2014 metus prieš sulaikytuosius Vadavietėje nebuvo panaudotos specialiosios priemonės.
KITOS SULAIKYTŲ ASMENŲ TEISĖS	23. Ar per 2014 metus buvo sulaikyta užsienio valstybių piliečių? 24. Kaip ir kokios vertėjo paslaugos yra užtikrinamos sulaikytiesiems?	23. Per 2014 metus buvo sulaikyta užsienio valstybių piliečių. 24. Vadavietės pareigūnams dažniausiai tenka bendrauti su sulaikytais asmenimis, kalbančiais rusų kalba. Šią kalbą moka patys Vadavietės darbuotojai, todėl atskiro vertėjo paslaugų nereikia. Esant atvejui, kuomet su sulaikytu asmeniu nepavyktų susikalbėti dėl jo ir Vadavietės darbuotojų užsienio kalbų žinių trūkumo, būtų pasitelkiami atitinkamą kalbą mokantys vertėjai (pagal su VŠĮ

	25. Ar užsienio valstybių piliečiams sudarytos sąlygos susisiekti su savo valstybių diplomatinėmis atstovybėmis ir (arba) konsulinėmis įstaigomis? 26. Ar per 2014 metus buvo gauta užsienio piliečių prašymų dėl prieglobsčio suteikimo Lietuvos Respublikoje? Jeigu taip, tuomet kokių veiksmų Vadavietės pareigūnai ėmėsi dėl šių prašymų?	Visuomenės specialaus mokymo ir konsultavimo centru sudarytą sutartį). 25. Taip, tačiau tokių prašymų per 2014 metus iš užsienio valstybių piliečių nebuvo gauta. 26. Per 2014 metus buvo gauta užsienio piliečių prašymų dėl prieglobsčio suteikimo Lietuvos Respublikoje. Gavę tokį prašymą, Vadavietės pareigūnai, esant reikalui, iškviečia reikalingą vertėją; parengia dokumentus ir pateikia juos Migracijos departamentui.
KITŲ INSTITUCIJŲ ATLIKTI PATIKRINIMAI	27. Ar Patalpoje buvo atlikta žmogaus teisių padėties stebėseną? Jei taip, ar buvo teikta rekomendacijų ir kiek jų pateikta? Kiek iš jų įgyvendinta? 28. Kada Vadavietėje paskutinį kartą buvo atliktas priešgaisrinės saugos patikrinimas? 29. Kada Patalpoje paskutinį kartą atliktas visuomenės sveikatos centro patikrinimas?	27. Raudonojo Kryžiaus draugija 2013 m. vertino Patalpos atitiktį žmogaus teisių aspektu, tačiau, kaip nurodė Vadavietės vadas, rašytinių išvadų nepateikė. 28. Priešgaisrinės saugos patikrinimas Vadavietėje paskutinį kartą buvo atliktas 2013 m. vasarą. Pažeidimų nenustatyta. 29. Visuomenės sveikatos centras nėra atlikęs valstybinės visuomenės sveikatos saugos kontrolės.

IV. IŠVADOS

4. Apibendrinant patikrinimo metu nustatytas aplinkybes, susijusias su sulaikytų asmenų teisių padėtimi Vadavietėje, atsižvelgiant į ataskaitos II ir III dalis, darytinos šios išvados:

4.1. Vadavietėje įrengta 1 (viena) Patalpa, kuri iš esmės atitinka teisės aktuose jai keliamus reikalavimus, o patikrinimo metu nustatyti teisės aktų reikalavimų neatitikimai yra nežymūs;

4.2. sulaikytiems asmenims užtikrinamos būtinosios paslaugos (priemonės, užtikrinančios sulaikytojų saugumą, sveikatos priežiūros paslaugos, kurias valstybė garantuoja sulaikytajam asmeniui, vertėjo paslaugos);

4.3. neįmanoma įvertinti Patalpos atitikimo visuomenės sveikatos saugos reikalavimams, kadangi nėra patvirtintas visuomenės sveikatos saugos reglamentas, kuris nustatytų atitinkamus reikalavimus Patalpai;

4.4. pagrindinis įėjimas į Vadavietę ir Patalpa yra neprieinami asmenims su negalia.

4.5. kai kurių vaistinėlėje buvusių medicinos pagalbos priemonių ir vaistinių preparatų galiojimo laikas pasibaigęs.

V. REKOMENDACIJOS

5. Seimo kontrolierius, atsižvelgdamas į patikrinimo metu nustatytas aplinkybes ir vadovaudamasis LR SKĮ 19 straipsnio 1 dalies 14 punkto nuostatomis, Valstybės sienos apsaugos tarnybos vadui generolui Vainiui Butinui rekomenduoja imtis priemonių užtikrinti, kad:

- 5.1. pagrindinis įėjimas į Užkardą ir Patalpos būtų pritaikyti asmenims su negalia;
- 5.2. pirmosios pagalbos vaistinėse esančių vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių galiojimo terminai nebūtų pasibaigę.

Apie Seimo kontrolieriaus rekomendacijų nagrinėjimo rezultatus prašyčiau pranešti iki 2014-06-27.

Seimo kontrolierius, Įstaigos vadovas

Augustinas Normantas